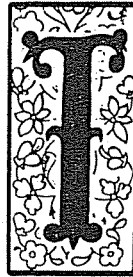

Sosyoloji

SABRİ
AKDENİZ

**TÜRK TOPLUMUNDAKİ
BÖLÜNME SEBEPLERİ:**

Eğitim ve Laiklik

Türkiyede din işlerini ayrıca yürütecek, kendi özel ya-
sa ve gelenekleriyle kurulup yerleşmiş bir kurum
bulunmadığından, devlet "Ben lâikim, din işlerine
karışmam." deyince, din sahipsiz, orta yerde kal-
mıştır. Doğrusu Cumhuriyet Hükümetleri "Ben din
işlerine karışmam." demekle kalmadı, din işiyle il-
gilenilmesini, bu işi gereğince yürütecek kurumlar
meydana getirilmesini de yasakladı. Bu yüzden Tür-
kiyede bugün, okur yazar olmayanlar bir yana, ken-
dine müslüman dediği halde Kur'anı Kerimin adı-
nı herhangi tanınmış bir kitap gibi kulaktan duymuş, bir takı-
mının da ona karşı yöneltilecek menfi, dininin en ufak bir veci-
besini dahi yerine getirmemiş, getirmeği aklından geçirmiyen,
çünkü öğretilmemiş, alıştırılmamış, din bilgisinin yoksun yüz-
binlerce, belki milyonlarca okur yazar vardır. Müslümanlık üs-
tüne bilgi edinmiş olanların da bu bilgileri gelişigüzel, yeter-
sizdir. Pek çokları bu durumlarından acı duyagelmışlerdir. Ge-
gende bir arkadaşına yarı şaka somuşlar: "Sen müslüman mıydın?
Bilmiyorduk." O da dudaklarında ezik bir gülümseyişle:
"Evet," demiş "Cumhuriyet müslümanıyım!"

Lâikiz demekel işin içinden sıyrılamayız. Bu sadece bir
iman eksikliği değil, bir kültür boşluğudur da. Din de,
bütün öteki bilgiler gibi, öğretilmek, uygulamalarına alıştırıl-
mak, hem de iyi bilenlerce, bu konuya emek vermiş, kafa yor-
muş, gönül bağlamış kişilerce öğretilip alıştırılmak ister. Bu
bakımından lâiklik kavramını yeniden ele almamız, titizlikle üs-
tünde durmamız, sınırlarını belirtmemiz, uygulama alanını gös-
termemiz gerekir. Bizim anladığımız lâiklik, dine sahip olmak
istiyenlerin, olanların da bulunması, bunların birtakım kurum-
lar kurması, Türk ulusunu ilerlemesine yücelmesine, yeni ku-

şakların karakterlerine katacakları iman gücü, sağlamlık, Türk - müslümanlığa yaraşır ciddiyet, incelik, dedelerimizin ruhlarındaki büyüklük, efendilik, bencillikten uzaklık, kendini milletine adamak sevinci ve sevgisi, doğruluk, ruh arıklığı, bütün bunları içine alan iman ve aydın, nurlu dinlilikle yardım etmeleridir. Bunlar da ancak düzenli, sürekli, anlayışlı, gayeleri belirli bir eğitimle olur (1). Bu düşünce doğrudan doğruya dine karşı olanların işine gelmiyor. Ama biz de onların bu düşmanlıklarını anhyamıyoruz. Neden dine karşıydılar acaba?.. Meselâ; din yurdumuzdan yoksulluğun atılmasına mı engeldir? Birbirimize düşman olmamızı mı teşvik etmekte, ya da öngörmektedir?.. Herkesin iş gücü sahibi olup emeğinin karşılığını almasına mı karşıdır? Yoksa bir takım insanların sömürülmesini mi destekler?... Böyle düşünüyorlarsa İslâmîyetin dayandığı temelleri ve bu dindeki dinamizmi anlamıyorlar demektir. Gene kendilerine Atatürkçü diyenler, dinli kişi milliyetçi olamaz, kendini milletine, memleketine adayamaz mı sanıyorlar? Dinlilik engel mi bunlara? Kısacası din vecibelerinin kişiye ve topluma yararlı bir biçimde yerine getirilmesini neye karşı buluyorlar?..

Din, lâiklik üstüne tartışmaların kısırlık, verimsizlikten kurtulmaması, dönüp dolaşıp bir çıkmaza saplanması hâlâ bu konunun bir ileriliklik - gericilik kavgası olarak alınmasındandır. Oysa bugün hepimize düşen kavgayı, birbirimize dışlarımızı göstermeği bırakıp yeni neslin yetişmesinde, daha iyi gelişmesinde bunların yerini aramaktır. Din konusu üstünde durulurken çocuklarımızın, gençlerimizin yetişmelerinde dine en uygun, en verimli ve yüceltici bir biçimde nasıl yer verilebileceğini arayıp bulmak olmalıdır.

Hristiyan batı ülkelerinde, bu arada lâikliğin beşiği Fransa ve İngilterede lâiklik anlayış ve uygulaması bambaşkadır. Fransada öğrencilerin kiliseye gidebilmeleri için, perşembe günleri okullar tatildir. Bizde dindar biri çıkıp da cuma günü, dileyen öğrencilerin cuma namazına gidebilmeleri için, öğle teneffüsü saatinin biraz uzatılması teklifini ortaya atsa neler olmaz ki?...

Bizdeki lâiklik anlayışı ve uygulamasıyla İngilteredekinin farkını belirtir düşüncesiyle, 1944 İngiliz Eğitim Yasasının dinle ilgili maddelerini çeviriyor ve karşılaştırma ile yorumunu okurlarına bırakıyorum.

1 — Bütün okullarda, ister resmî devlet okulu, isterse kilise özel okulu olsun, derse hep birlikte (kollektif) dua ile başlanır.

2 — Gene, bütün resmî okullarda ve kilise özel okullarında muntazam din öğretimi yapılmalıdır.

3 — Din hürriyeti bütün İngiliz halkının elinden alınmaz, bir hakkı olduğu ilkesine dayanarak, ana - babalar çocuklarının din dersine girmemesini ve her günkü din toplantıya katılmamalarını (bundan muaf tutulmalarını) isteyebilirler.

4 — Bir veli, geçer bir dini sebeble, çocuğunu evinin bölgesinde olmayan bir okula yollamak isterse, ilgili eğitim müdürlüğü bunun gereğini yapabilir; yeter ki devlet parasını fuzuli harcamaktan ka-

çınılsın. Ancak eğitim müdürlüğü seçilen okuldaki öğretimin o çocuğa uygun olduğuna inanmalıdır.

5 — Hiçbir kilise özel okulu herhangi bir pazar okuluna ya da kiliseye gitmiyor diye bir çocukçu okula almazlık edemez.

6 — Bina, bina bakımı ya da Eğitim Bakanlığınca istenen müfredat programını uygulamakta güçlük çeken kilise özel okulları "denetlemeli okullar" arasına alınmağı isteyebilirler. O taktirde mahalli eğitim müdürlüğü bakım, yeni bina bakımı, ve onarım sorumlunu yüklenir, ancak bu okuldan özel mezheple ilgili din öğretimini haftada iki güne indirmesi istenir: geri kalan üç gün de din öğretimi bütün resmî okullardaki "tasdikli program" uyarınca yapılmalıdır.

7 — Öte yandan kilise özel okulları "yardım gören okullar" arasına alınmağı isteyebilir. Bu taktirde mahalli eğitim müdürlüğü sadece bakımdan sorumlu olur; bütün tadilat, genişletme, onarım işlerini okul yöneticeleri üzerlerine alırlar. Bu durumlarda okullar istedikleri çeşit din öğretimini yapabilirler.

8 — Masrafları devlet bütçesinden karşılanan bütün okullarda din öğretimi, bütün mezheplerden ayrı, "tasdikli program" a göre yapılır.

(1) İslâm dininin öğretim ve eğitimi alanındaki boşluğu doldurmak amacıyla açılan İmam Hatip okulları ve Yüksek İslâm Enstitüleri, ne yazık ki, kendilerini aydın kişi bilen pek çoklarının henüz kabul edilip benimsenmemişlerdir. Bu iki müessesenin düşmanymış gibi davranmaktadırlar. Kanaatimce bir çoğunun düşmanca duyguları bilgisizlikten, bu öğrenim yuvalarını, oralarda okuyan çocuklarımızı tanımak zahmetine girmediklerinden, bir takımın da onları tanıyınca yanlışlıklarını görmek korkusundan gelmektedir. Tabii ki bu düşmanlar içinde kötü niyetli olanlar, dinlilik işlerine gelmeyenler de vardır.

Yazarlar arasında, İmam Hatip Okulları ve Yüksek İslâm Enstitülerine baş düşman kesilen Sayın F. R. Atay'ın sözünü etmeden geçemeyeceğim. Kendimi ne denli zorlasam zorlayayım Sayın Atay'ın kötü niyetli olduğuna inanmak elmden gelmiyor. Öte yandan eskidüğünü, eskilerde kaldığını, geri kafalı olduğunu da düşünmekten kendimi alamıyorum. Bedence de yaşlanmış; kolay kolay şuraya buraya gidip göremiyor; yeni şeyler de öğrenemiyor. Bu yüzden dedikoduları, kulaktan duyduğu gelişigüzel şeyleri, bundan kırk yıl önceki görüş ve izlenimleriyle yoğurarak yazıyor. Bu arada kendine söylenen yalanları da doğru, gerçekmiş gibi, bilmeden, yazıp yayınıyor. Geçenlerde bir Pazar Konuşması'nda İmam Hatip okullarında fizik, kimya okutulmadığını yazıyordu. Ona göre İmam H. okulları Yüksek İslâm Enstitüleri birer hortlanış medrese, yurt sathına karanlık, yobazlık yayan kurumlardır. Şimdi, bir bu okulları bitirenlerden beklediğimiz görevi, bir de bu çeşit suçlama, çamur atma, hakaret anlamı taşıyan söz ve davranışların onların üstündeki etkilerini, bu çocukların yüreklerine akıtılan rededilmişlik duygusunun ağusunu düşününüz. Gönül ister ki yazarlarımız bu okullar hakkında bir şey yazmak için kalemi ellerine almadan önce bir iki İmam H. Okuluna, Yüksek İslâm Enstitüsüne uğrayıp oralardaki öğretim ve eğitimi görsünler, öğrencilerle tanışsınlar, onlarla konuşsunlar, programlarını incelesinler de ondan sonra yazsınlar.

Rahmetli H. Şehsuvaroğlu bir yazısında (CUMHURİYET, 29 Nisan 1963) vakıflarca din okulları açılmasını ileri sürüyordu. Sahiplerince hemen hemen yüzde yüzü okumağa, eğitime hizmet maksadiyle verilen vakıflardan bugüne değin bu gayeye bir kuruş bile harcanmamış olması garip, acı tecellidir. Sayın Şehsuvaroğlu din öğretimi ve eğitiminin ele alınması gerektiğini söylemekle çok önemli bir noktaya parmak basmıştır, ancak sorunun çözümlen-

mesini yanlış yönde aramıştır. Din adamı ve din dersi öğretmeni yetiştirmek için okul açılır ama dinlilik, avukatlık, doktorluk gibi bir meslek değildir. Bütün çocuklarımızın dinlerini bilmeleri ve içinde buldukları şartların elverdiği ölçüde onua gereklerini yerine getirmeleri istenir. Bu da din okulları açmakla olamaz. Bundan başka bugün müsbet ilimleri anaçizgileriyle olsun okumamış, bilmeyen kişiler de düşünülemez. Din eğitimi müsbet ilimler yanında vermekten başka çıkar yolumuz yoktur. En doğrusu vakıflarca ilk, orta ve yüksek öğretim yapan okulların açılması ve bu okullarda öğrencilerin din eğitimi, davranış ve davranışlarla ilgili değer yargılarında, yaşayış biçiminde dini ve millî gelenek örneklerine uygun bir ortam içinde yetiştirilmelerine gidilmesidir. Böylece

toplumumuza en uygun örnek okullar ortaya çıkabileceğine, öteki okulların da bunları örnek almak isteyeceğine inanıyoruz. Ayrıca, bu yola gidilmekle Vakıflar İdaresi de salt bir ticaret müessesesi olmaktan, gelirini, mülk ve paralarını vakfedenlerin istek ve gayelerine hiç uymayan yollarda kullanarak onların ruhlarına azap vermektен kurtulup vakfın maksat ve ruhuna daha uygun bir yolda kullanmak imkânını bulacaklardır. Vakıflar İdaresi bu hayırlı işe girmekle Millî Eğitimimize eşsiz bir katkıda bulunacağı gibi üstelik maksadına uygun daha başka işlerde kullanmak için gelir de sağlayacak, yurdumuzda özel eğitimin daha ciddi, daha düzenli olmasına yardım edecek, Millî Eğitim Bakanlığının yükünü de azçok hafifletecektir.

Yüksek

İslâm

Enstitüsü

Doldum yine gönümde bu ismin tutuşurken.
Bülbüllerinin her biri coşkun ötüşürken.

Senden doğacaktır bütün insanlığa nûrlar,
İmanlı nesiller, nice neş'eyle sürûrlar...

Me'zûn ediyorsun bize binlerce mücâhit.
İman doludur kalpleri, âlem buna şâhit.

İslâm'da cihat zevkini senden alacaklar.
İman ile dünyalara hâkim olacaklar.

İhya ederek kalpleri bilgiyle temelden,
Kurtarmak için insanı her köhne emelden,

Gafilleri sağlam tutacaklar yakasından.
Batûları bir bir sökecekler kafasından.

Meclisleri, irfân ile tülendirecekler.
Âsâyişi, ahlâk ile güllendirecekler.

Mihrâkını, âlemde nizam, tam bulacaktır.
Mânâ ile ruhları, yeniden kurtulacaktır.

Vicdanlara yıllarca çöreklenmiş olanlar,
Batûlara "Haktır" diye hayrette kâianlar.

Kökten yıkılıp sînemde yer yer kederinden.
Gelmekte boğuk sesler oldukça derinden.

Yandıkça bu ulvî emel'in şûlesi her ân,
İlham ile nurlandıracaktır O'nu Kur'an.

Ey enstitü, eksilmeye senden bu mürüvvet!
Senden gelecektir aşklara, imanlara kuvvet.

HAKK'ın yüce fatihleri senden çıkacaktır.
Azmiyle bülün bâlîli ergeç yıkacaktır!..

NURİ BAŞ